

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини

**ОРГАНІЗАЦІЯ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ
В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ**

Навчально-методичний посібник

Укладачі:

Н. А. Коломієць,

І. Г. Резніченко

Умань
Візаві
2020

УДК 379.83.091.2(075.8)

О-64

Рецензенти:

Кравченко О. О., доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Фізені О. Й., доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки дошкільної та початкової освіти Мукачівського державного університету;

Титаренко С. А., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка.

Рекомендовано до друку Вченою радою

Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

(протокол № 9 від 25.02.2020 р.)

О-64 **Організація** виховного процесу в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку : навч.-метод. посіб. / МОН України, Уманський держ. пед. ун-т імені Павла Тичини ; уклад.: Н. А. Коломієць, І. Г. Резніченко. – Умань : Візаві, 2020. – 230 с.

У запропонованому навчально-методичному посібнику розкрито особливості, зміст, форми та методи роботи педагога-організатора у дитячому закладі оздоровлення та відпочинку в період літніх канікул школярів.

Посібник рекомендовано педагогічним працівникам, студентам педагогічних університетів і всім тим, хто працює у напрямі підвищення ефективності виховної роботи з молоддю.

УДК 379.83.091.2(075.8)

© Коломієць Н. А., укладач, 2020

© Резніченко І. Г., укладач, 2020

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В ПЕРІОД ЛІТНІХ КАНІКУЛ ШКОЛЯРІВ	7
<i>Тема 1. Загальна характеристика виховної роботи в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку</i>	7
1.1. Літні оздоровчі табори як складова освітньої системи України.....	7
1.2. Нормативно-правова база роботи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.....	12
1.3. Професійно-педагогічні вимоги до працівників літнього оздоровчого табору.....	14
<i>Тема 2. Особливості організації праці педагога-організатора в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку в літній період</i>	19
2.1. Методика планування роботи в літньому оздоровчому таборі.....	19
2.2. Особистий план роботи педагога-організатора.	23
2.3. Педагогічні основи організації періодів зміни в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку.....	25
2.4. Ритуали, символи та атрибути літнього оздоровчого закладу.....	27
<i>Тема 3. Особливості спілкування з дітьми різного віку в умовах діяльності літнього оздоровчого табору</i>	31
3.1. Віковий підхід в організації виховного процесу в літніх оздоровчих таборах.....	31
3.2. Визначення виховних завдань для кожної вікової групи учасників табірною відпочинку.	38
3.3. Особливості тимчасового дитячого колективу в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку в літній період.....	39
<i>Тема 4. Способи та форми організації виховної роботи у ЛОТ</i>	45
4.1. Виховний захід та його особливості в умовах табірною літа. Методика проведення виховного заходу в ЛОТ.....	45
4.2. Форми організації виховної роботи в ЛОТ.....	51
<i>Тема 5. Організація фізичного виховання в осередку дитячого закладу оздоровлення та відпочинку</i>	69

5.1. Значення фізичного виховання у літньому оздоровчому таборі.....	69
5.2. Методика проведення заходів в режимі дня (ранкова гігієнічна гімнастика, загартування, купання).....	73
РОЗДІЛ II. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ З ПРОВЕДЕННЯ ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В ПЕРІОД ПРОХОДЖЕННЯ СТУДЕНТАМИ ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ.....	77
Мета і завдання літньої педагогічної практики	77
Зміст літньої педагогічної практики.....	78
Права та обов'язки студента-практиканта.....	79
Специфіка літньої педагогічної практики.....	80
Зміст виховної роботи ЛОТ та форми її організації в умовах літа.....	81
Професійні вимоги до особистості педагога-організатора загону та напрямків його роботи.....	82
Щоденник психолого-педагогічних спостережень педагога-організатора літнього закладу оздоровлення та відпочинку.....	86
Педагогічні вимоги до щоденника психолого-педагогічних спостережень.....	86
Ігрова діяльність педагога-організатора.....	88
Заходи організаційного періоду.....	90
Заходи основного періоду.....	96
Заходи заключного періоду.....	122
Моделювання загонового кутка.....	126
Підготовка стінгазети.....	129
Організація роботи гуртків у таборі.....	130
Основи підготовки та проведення «вечірніх вогників».....	131
ДОДАТКИ.....	145
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	223

ПЕРЕДМОВА

Якщо хочеш залишитися щасливим і молодим, йди надовго працювати з дітьми в літній табір. Але лише з однією умовою – від усього серця.

(С. Шмаков – радянський вихователь та педагог)

У нових умовах розвитку суспільства молода людина повинна виховуватися, перш за все, як представник свого народу, носій української національної культури. У зв'язку з цим на Україні розгорнулися творчі пошуки, мета яких – удосконалення національної системи виховання, піднесення навчання і виховання молоді на якісно новий рівень.

Виховання покоління, що підрастає є безперервним педагогічним процесом, який розвивається і продовжується в літніх закладах оздоровлення та відпочинку. Їх діяльність спрямована на організацію дозвілля та відпочинку, зміцнення здоров'я, задоволення інтересів і духовних запитів дітей, підлітків і юнацтва.

Виховна робота в літніх закладах оздоровлення та відпочинку включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю. Зміст, форми та методи роботи визначаються їх статутом, педагогічним колективом і групуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії і гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних досягнень і цінностей.

Виховання в літніх закладах оздоровлення та відпочинку має дві взаємопов'язані сторони. Одна – це педагогічний вплив вихователя, педагога-організатора (вожатого), колективу, друга – готовність вихованця сприйняти й усвідомити цей вплив. Для успішного виконання поставлених завдань педагоги-організатори мають глибоко усвідомити основні психолого-педагогічні закономірності й особливості виховного процесу.

Саме тому серед різноманітних форм підготовки студентів до виховної роботи в школі чільне місце займає педагогічна практика в літніх закладах оздоровлення та відпочинку. Це перші самостійні кроки в житті майбутнього вчителя. Вони вимагають мобілізації всіх отриманих у

закладі вищої педагогічної освіти психолого-педагогічних знань, умінь та навичок, особистої високої відповідальності та особливої добросовісності.

Метою літньої педагогічної практики в закладах оздоровлення та відпочинку є розширення, поглиблення і закріплення професійно-педагогічних знань і досвіду самостійної організації життя та діяльності тимчасового учнівського колективу, удосконалення умінь і навичок з методики виховної роботи з дітьми в умовах літніх канікул, сприяння формуванню у студентів стійкого інтересу, поваги до професії вчителя-вихователя, вироблення творчого, дослідницького підходу до педагогічної діяльності.

Основні завдання практики:

- ознайомитись із сучасним станом навчально-виховної роботи в закладах оздоровлення та відпочинку;
- опанувати навичками ведення різних видів педагогічного спостереження;
- розвивати вміння здійснювати самоконтроль, самоаналіз своєї педагогічної діяльності;
- вироблення вміння планувати власну педагогічну діяльність;
- підготовка і проведення виховних заходів та різних рухливих ігор.

У запропонованому посібнику розкриваються найбільш використовувані, дійові й сучасні підходи до організації роботи педагога-організатора з урахуванням досягнень педагогічної науки і передового освітянського досвіду. На узагальнення у майбутніх педагогів необхідних знань з теорії і методики виховної роботи, умінь і навичок її організації та здійснення у літніх закладах оздоровлення та відпочинку і спрямовано даний посібник.

Маємо надію, що запропонований навчально-методичний посібник стане у пригоді здобувачам вищої освіти, працівникам закладів оздоровлення та відпочинку, керівникам практики у ЗВО, усім, хто цікавиться питанням підвищення ефективності виховної роботи з молоддю.

РОЗДІЛ І

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ДИТЯЧОГО ЗАКЛАДУ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ В ПЕРІОД ЛІТНІХ КАНІКУЛ ШКОЛЯРІВ

Тема 1. Загальна характеристика виховної роботи в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку

План:

- 1.1. Літні оздоровчі табори (ЛОТ) як складова освітньої системи України.
- 1.2. Нормативно-правова база роботи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.
- 1.3. Професійно-педагогічні вимоги до працівників літнього оздоровчого табору.

Ключові поняття: дитячий заклад оздоровлення та відпочинку, літній оздоровчий табір, пришкільний табір, заміський (стаціонарний) оздоровчий заклад, профільний дитячий табір, нормативно-правова база, табірна зміна, загін, педагогічний працівник літнього оздоровчого табору, керівник гуртка, педагог-організатор ЛОТ, компетенції, професійні обов'язки педагога-організатора ЛОТ.

1.1. Літні оздоровчі табори як складова освітньої системи України

Організація літнього відпочинку – один з найважливіших аспектів виховної діяльності. Організована діяльність дітей в літній період дозволяє зробити педагогічний процес безперервним на протязі всього року, адже, нині дитячий літній оздоровчий табір є установою, що не тільки здійснює оздоровлення і відпочинок дітей, а й виконує освітню і виховну функцію.

Дитячий заклад оздоровлення та відпочинку (табір, містечко, комплекс, центр) є позашкільним оздоровчим закладом, метою діяльності якого є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб.

Відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту» основними завданнями позашкільної освіти є:

- виховання громадянина України;

- вільний розвиток особистості та формування її соціально-громадського досвіду;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів поваги до Конституції України, прав і свобод людини та громадянина, почуття власної гідності, відповідальності перед законом за свої дії;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей Українського народу, а також інших націй і народів;
- виховання у вихованців, учнів і слухачів шанобливого ставлення до родини та людей похилого віку;
- створення умов для творчого, інтелектуального, духовного і фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів;
- здобуття учнями, вихованцями, слухачами первинних професійних навичок і вмінь, необхідних для їхньої соціалізації, подальшої самореалізації та/або професійної діяльності;
- формування у вихованців, учнів і слухачів свідомого й відповідального ставлення до власного здоров'я та здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки;
- задоволення освітньо-культурних потреб вихованців, учнів і слухачів, які не забезпечуються іншими складовими структури освіти;
- задоволення потреб вихованців, учнів і слухачів у професійному самовизначенні і творчій самореалізації;
- пошук, розвиток та підтримка здібних, обдарованих і талановитих вихованців, учнів і слухачів;
- вдосконалення фізичного розвитку вихованців, учнів і слухачів, підготовка спортивного резерву для збірних команд України з різних видів спорту;
- організація дозвілля вихованців, учнів і слухачів, пошук його нових форм; профілактика бездоглядності, правопорушень;
- виховання в учасників освітнього процесу свідомого ставлення до власної безпеки та безпеки оточуючих;
- формування здорового способу життя вихованців, учнів і слухачів;
- здійснення інформаційно-методичної та організаційно-масової роботи.

Виховна робота в літньому оздоровчому таборі включає розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою, ігровою, словесною діяльністю. Зміст, форми й методи роботи визначаються його статутом, педагогічним колективом і ґрунтуються на принципах ініціативи й самодіяльності дітей та учнівської молоді, демократії та гуманізму, розвитку національних і культурно-історичних традицій, пріоритетності загальнолюдських духовних

досягнень і цінностей. Під час перебування дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку створюються умови для розвитку їх внутрішнього потенціалу, творчих здібностей, сприяння формуванню ключових компетенцій, розширення кругозору, інтелектуального збагачення розвитку на основі включення в різноманітну, соціально значиму і особистісно привабливу діяльність, змістовного спілкування та міжособистісних стосунків у різновіковому колективі.

Основними напрямками і змістом позашкільної освіти та виховання в літніх оздоровчих таборах є:

Соціокультурний – передбачає допомогу дитині у визначенні свого статусу, через включення її у систему соціальних відносин, зростання її престижу та авторитету, виконання різних соціальних ролей, раннє залучення до участі у вирішенні трудових, соціально-політичних, моральних проблем суспільства.

Художньо-естетичний – забезпечує художньо-естетичну освіченість та вихованість особистості, здатної до саморозвитку і самовдосконалення, формування її художньо-естетичної культури засобами кращих національних і світових культурологічних надбань, сприяє виробленню умінь примножувати культурно-мистецькі традиції свого народу.

Дослідницько-експериментальний – передбачає включення дітей і підлітків у науково-дослідну, пошукову діяльність, поширення наукових знань та їх перетворення в інструмент творчого освоєння світу.

Науково-технічний – спрямований на формування у дітей і підлітків техніко-технологічних знань, розширення їх політехнічного світогляду, задоволення потреб юної особистості у вдосконаленні освіти з основ інформатики та комп'ютеризації, конструкторської, експериментальної та винахідницької діяльності, реалізації здібностей шляхом пошуку та розвитку вмінь, навичок технічного моделювання, конструювання тощо.

Еколого-природничий – забезпечує опанування знаннями про навколишнє середовище (природне і соціальне) усвідомлення себе частиною природи та можливість постійного спілкування з нею; формування екологічної культури особистості, набуття навичок і досвіду розв'язання екологічних проблем та передбачення можливих наслідків власної природоперетворюючої діяльності; залучення до практичної природоохоронної роботи, екологічної діяльності з збереженням навколишнього середовища.

Туристсько-краєзнавчий – передбачає залучення до активної діяльності у сфері туризму і краєзнавства, дослідництва та пошуку у сфері знань про комплексну генетичну картину життя певних територій, вивчення окремих географічних об'єктів і явищ соціального життя у

природно-історичному аспекті, а також формування фізично здорової та духовно розвиненої особистості.

Фізкультурно-оздоровчий – забезпечує науково-обґрунтований об'єм рухової активності молоді, формування у неї навичок здорового способу життя як невід'ємного компоненту загальної культури особистості та оволодіння системою знань про людину, її повноцінний фізичний і духовний розвиток, формування фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонії духу і тіла.

Військово-патріотичний – забезпечує формування громадянина, виховання високих духовних якостей і патріотичних почуттів та глибокої громадянської відповідальності за долю українського народу та держави, підготовку молодого покоління до військової служби.

Дозвіллево-розважальний – передбачає організацію культурного дозвілля дітей та підлітків, спілкування з однолітками у різних формах ігрової та дозвіллево-розважальної діяльності, поліпшення психологічного здоров'я, зняття психічної та фізичної напруги.

Такі напрями діяльності мають створити умови для професійної орієнтації та самовизначення особистості, від формування стійких мотивів до самореалізації у професійній діяльності, підготовку молоді до змін професій, адаптації до ринкової економіки.

Важливим завданням вихователів у літніх оздоровчих таборах є продовження в літній період формування дитини як суб'єкта життя, розуміння нею того факту, що вона сама творить своє гідне людини життя. Це потребує насамперед формування у вихованців ціннісного ставлення до себе як до людини, до інших людей, їхніх вчинків, до природи, предметів, явищ, формування відповідальності за свою долю, за вміння розпоряджатися своїм життям як даром природи в соціальному, психологічному та біологічному розумінні. Це вимагає розвитку у вихованців філософського мислення, надситуативного сприйняття дійсності, вміння абстрагуватись, узагальнювати, бачити в одиничному загальне.

Літні оздоровчі табори (ЛОТ) займають певне місце у системі безперервного виховання. Після деякого спаду їх мережа постійно відновлюється, розширюється, виникають нові типи літніх оздоровчих закладів, збільшується термін їх функціонування. Так, сьогодні в Україні, крім стаціонарного цілорічного міжнародного табору «Артек», існують стаціонарні табори на узбережжі Чорного моря проводять 6–7 змін (замість традиційних 3–4), організовуючи навчальний процес у травні, вересні та жовтні. В окремих таборах формуються профільні зміни (туристичні, юних екологів, прикордонників, журналістів та ін.). Часто до оздоровчих таборів виїздять на відпочинок творчі дитячі колективи

(хорові, циркові, танцювальні та ін.), які і в умовах літа продовжують систематичні тренувальні заняття. Але більшість дітей, що приїздить до табору, – це учні загальноосвітніх шкіл. Як уже зазначалося, виховання – це безперервний процес. В умовах ЛОТ вирішуються всі ті виховні завдання, що і в сім'ї та школі, з урахуванням специфіки літнього виховного закладу.

Виховна робота в ЛОТ має ряд специфічних особливостей, у порівнянні з виховним процесом у школі:

1. Виховний процес в ЛОТ планується і здійснюється з урахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї і батьківського піклування. Тому на педагогічний колектив табору покладається завдання забезпечити повноцінне життя і виховання дітей.

2. Всі види виховної діяльності здійснюються в тимчасових різновікових дитячих колективах, з різним соціальним досвідом дітей, із різних умов життя і виховання, із сільської або міської місцевості; діти проживають у колективах, створених в умовах літа, з певним оздоровчим режимом дня.

3. Вихована робота будується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять. Це передбачає створення вихователями варіативних програм діяльності.

4. Короткотривалий період існування табірної колективу вимагає чіткого початку і завершення табірної зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання дітям можливості бачити і розуміти результати своєї праці.

5. Значні виховні можливості має і сам тимчасовий дитячий колектив табору. У новому оточенні, під час активного спілкування інтенсивніше, повніше розкривається особистість дитини, інколи в таких умовах скоріше можна помітити те, що в школі залишається прихованим, тобто краще вивчити і зрозуміти дитячу психологію.

Моральна атмосфера ЛОТ, доброзичливе ставлення однолітків і вихователів до кожної дитини сприяють самоствердження тих дітей, які у шкільному житті вважалися «важкими». У таборі діти самостійніші, ніж удома. Тут значно менше регламентацій, менше людей, що стримують прагнення до самостійності, і більше умов, що стимулюють творчий розвиток, ініціативу, кмітливість, активність дитини.

6. У виховному процесі ЛОТ беруть участь як професійні педагоги, так і представники інтелігенції, робітники, студенти, які часто будують свої стосунки з дітьми на основі педагогічної інтуїції та власного менталітету.

7. Виховний процес у ЛОТ здійснюється у сприятливих умовах природного середовища і соціального оточення. Усе, що є навколо, може стати зоною дитячої турботи, загонової дії. Табір і його околиці – нове, незнайоме для дитини оточення. Воно, звісно, приваблює дитину, і треба їй допомогти пристосуватися у ньому. Що тут було раніше – багато століть тому, під час минулої війни? Проаналізувати елементи народної культури, звичаї, розвиток життя протягом століть тощо.

Водночас необхідно постійно дбати про безпеку життя дитини у природному й соціальному мікро- та макросередовищі.

8. Виховна робота з дітьми має забезпечити дотримання ними режиму дня, порядку і чистоти спальних приміщень, чистоту білизни, виконання санітарно-гігієнічних вимог. Особливо уважно слід організовувати виховну роботу зі збереження стану здоров'я дітей, профілактики захворювань, створення порядку та затишку у спальних приміщеннях, ігрових кімнатах, кінозалах, місцях відпочинку. Значне місце у виховній роботі з дітьми відводиться культурі харчування.

9. Особливістю виховної роботи в ЛОТ є оздоровлення дітей з використанням річок, озер, моря, лісу, транспортних екскурсій. Саме тут має бути чітка виховна робота із самозбереження життя дітей і вихователів, попередження можливого травматизму і захворювань.

10. Велика кількість виховних завдань, що їх необхідно вирішувати протягом зміни, створюють напружений ритм роботи всього педагогічного колективу, мобілізують його творчі сили і допомагають у досягненні головної мети; оздоровлення дітей, створення у них доброго емоційного настрою, привнесення почуття гри, романтики в їхнє повсякденне життя; виявлення інтересів, захоплень дітей, розвиток бажання дістати нові знання, вміння, навички; навчання дітей діяти в колективі; залучення до трудових справ на користь і радість оточуючих. Урахування педагогічним колективом зазначених особливостей виховної роботи в ЛОТ є передумовою для створення у таборі життєрадісної атмосфери і забезпечення повноцінного відпочинку і розвитку дітей.

1.2. Нормативно-правова база роботи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

Одним зі стратегічних завдань державної політики у сфері соціального захисту громадян України є реалізація права дитини на оздоровлення і відпочинок. На забезпечення цього права в Україні

розроблено комплекс заходів, спрямованих на удосконалення механізмів надання дітям відповідних послуг, організації повноцінного відпочинку та оздоровлення дітей.

Основним документом, який визначає завдання щодо створення належних умов для організації відпочинку дітей, є Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 16.01.2003 р. – № 33.

Цим документом визначено, що оздоровлення дітей здійснюється у дитячому оздоровчому закладі, що знаходиться на окремій території, при наявності приміщень (ня) за межами населеного пункту, де діти перебувають цілодобово. Є такі типи дитячих оздоровчих закладів:

- дитячий оздоровчий заклад санаторного типу – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і в якому, поряд з оздоровчими, надається комплекс медичних профілактичних послуг, спрямованих на запобігання захворюванням, з урахуванням специфіки захворювань дітей. Такі заклади можуть бути спеціалізованими;
- дитячий профільний оздоровчий заклад – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і в якому, поряд з оздоровчими, надається комплекс послуг, спрямованих на розвиток у дітей певних здібностей та інтересів;
- дитячий оздоровчий заклад з денним перебуванням – заклад, який створюється на базі навчального закладу і в якому діти перебувають протягом дня;
- дитячий оздоровчий заклад праці та відпочинку – заклад, у якому діти перебувають цілодобово і в якому, поряд з оздоровчими, надається комплекс послуг, спрямованих на формування у дітей трудових інтересів та навичок.

Діяльність дитячого оздоровчого закладу регулюється Типовим положенням про дитячий оздоровчий заклад, яким визначено, що «дитячий оздоровчий заклад (табір, містечко, комплекс, центр) є позашкільним оздоровчим закладом, метою діяльності якого є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб».

Відпочинок і оздоровлення дитини у таборі відбувається впродовж зміни. Відповідно до чинного законодавства:

- 1) відпочинкова зміна – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 14 днів;
- 2) оздоровча зміна – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку не менше 21 дня;

3) профільна зміна (туристична, спортивна, додаткової освіти: юних біологів, математиків, екологів тощо) – період перебування дитини в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку, протягом якого дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс послуг, спрямованих на розвиток певних здібностей та інтересів;

4) тематична зміна – оздоровча або відпочинкова зміна, протягом якої дитина крім послуг з оздоровлення та відпочинку отримує комплекс додаткових послуг, спрямованих на розвиток її здібностей та інтересів за напрямками позашкільної освіти, фізичної культури та спорту, соціальної реабілітації, соціального захисту тощо за спеціальною програмою.

Прийняття дітей до дитячого оздоровчого закладу здійснюється на підставі оздоровчої путівки або заяви батьків (опікунів, піклувальників), довідки про стан здоров'я дитини, профілактичні щеплення та епідемічний стан середовища, в якому проживає дитина.

Готуючись до роботи з дітьми в літньому оздоровчому таборі сучасному педагогу-організатору, необхідно ознайомитися з основними документами, програмами, інструктивними матеріалами, що окреслюють права та обов'язки дитини, визначають діяльність педагогів-організаторів, вожатих, вихователів – усіх, хто працює з дітьми влітку. Серед таких державно-інструктивних матеріалів необхідно відзначити: Закон України «Про охорону дитинства», «Конвенцію ООН про права дитини», «Державну програму відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року», «Типове положення про дитячий оздоровчий заклад», «Положення про дитячий оздоровчий табір з денним перебуванням», «Програму федерацій дитячих організацій України «Я – родина – Батьківщина», «Програма та статут спілки піонерських організацій України» (зміст деяких документів дивись у додатку Н).

1.3. Професійно-педагогічні вимоги до працівників літнього оздоровчого табору

Відповідно до Закону України «Про позашкільну освіту»: «педагогічним працівником закладу позашкільної освіти повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має вищу педагогічну або іншу фахову освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в закладах позашкільної освіти».

Під готовністю до роботи в позашкільному навчальному закладі під час літнього відпочинку розуміється сукупність якостей педагога, що визначають його спрямованість на розвиток як власної педагогічної діяльності, так і діяльності всього колективу позашкільного закладу, а

також його здатності виявляти актуальні проблеми освітньої та пізнавальної роботи дітей та учнівської молоді, знаходити і реалізовувати ефективні способи їх вирішення.

Перший компонент готовності педагога до роботи в ЛОТ – наявність мотиву включення в цю діяльність.

Другий компонент – комплекс знань про сучасні вимоги до результатів позашкільної освіти, інноваційні моделі і технології освіти.

Третій – сукупність знань і способів вирішення освітніх завдань діяльності позашкільного закладу; єдність когнітивного (знання інновацій, способів їх застосування тощо), афективного (позитивне ставлення до педагогічних інновацій, емпатія, переважання позитивних емоцій у професійній діяльності тощо) і діяльнісного компонентів; вміння провести відбір навчального матеріалу з точки зору наявності в ньому елементів виховання і розвитку, ціннісно-сміслового характеру, елементів розвивального і творчого характеру.

Четвертий – вміння вибудовувати суб'єкт-суб'єктні відносини з вихованцями, знаходити до них індивідуальний підхід, толерантність, вміння організувати дослідницьку діяльність учнівської молоді, можливість надання дітям самостійно використовувати різні форми організації діяльності (групова, парна, індивідуальна), вміння працювати над помилками, вміння включати вихованців у навчальний діалог, прояв особливого інтересу до нового, мотиваційна готовність до сприйняття інновацій, комунікабельність, креативність, вміння працювати з інформацією.

Особистісні якості педагога позашкільного закладу освіти повинні відповідати вимогам як носія цієї професії безвідносно до соціальних умов, суспільних формацій, навчального закладу, навчального предмету. Це адекватність самооцінки та рівня домагань, певний оптимум тривожності, що забезпечує інтелектуальну активність педагога, цілеспрямованість, наполегливість, працьовитість, скромність, спостережливість, контактність, дотепність, ораторські здібності, артистичність натури, педагогічна тактовність. Особливо важливими є такі якості педагога, як емпатія, і потреба в соціальній взаємодії.

Педагог є організатором навчальної діяльності учнів, їх співпраці і в той же час виступає в якості партнера і людини, що полегшує педагогічне спілкування, тобто «фасилітатор». Це зобов'язує педагога розвивати свої організаторські, комунікативні здібності. Професійні якості педагога повинні співвідноситися з постулатами - заповідями його психолого-педагогічної діяльності:

- поважай у дитині Людину, Особистість (стався до інших так, як ти хотів би, щоб ставилися до тебе);

- постійно шукай можливість саморозвитку та самовдосконалення (хто не вчиться сам, той не може розвивати смак до навчання в інших);

- передавай вихованцю знання так, щоб він хотів і міг їх освоювати, був готовий їх використовувати в різних ситуаціях і в своїй самоосвіті. Ці постулати - суть конкретизація загальновідомої тези: тільки особистість виховує особистість, тільки характер формує характер.

Кожен педагог має володіти рядом компетенцій, необхідних для роботи в літніх оздоровчих таборах.

Компетенції – опредмечені в діяльності компетентності працівника; коло питань, в яких хто-небудь добре орієнтований, коло чийх-небудь повноважень, прав.

Компетенції відносяться до діяльності, компетентність характеризує суб'єкта діяльності. Компетентність не протистоїть знанням, умінням, здібностям та особистісним якостям.

Особисті компетенції працівників ЛОТ:

1. Бачення реальних та потенційних можливостей вихованців (прогностична складова), що відображається вмінням оцінити реальні та передбачити потенційні можливості учнівської молоді та визначити оптимальні шляхи і методи для забезпечення реалізації успішної діяльності вихованців (уміння створювати необхідні умови для науково-пізнавальної діяльності учнівської молоді, гармонійного виховання та розвитку, змістовного відпочинку і дозвілля дітей, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя; уміння позитивно стимулювати навчальну активність вихованців; уміння розробляти індивідуально-орієнтовані освітні проекти).

2. Відчуття внутрішнього світу вихованців (перцептивна складова), що відображається вмінням проникати у внутрішній світ вихованця, психологічною спостережливістю, яка пов'язана з глибоким розумінням особистості вихованця, його тимчасових психічних станів (за «дрібницями» бачити зміни у внутрішньому стані дитини; будувати індивідуалізовану освітню програму та уміння показати особистісне розуміння навчання з врахуванням індивідуальних характеристик внутрішнього світу вихованців).

3. Організаторська складова, що відображається вмінням організовувати дитячий колектив, об'єднувати його, надихати на вирішення важливих задач і, разом з цим, правильно організовувати

свою власну роботу; умінням правильно розподіляти роботу, вкладатися у визначені терміни.

4. Комунікативна складова, що відображається здібностями до спілкування з дітьми, вміннями знаходження правильних підходів до дітей та учнівської молоді, встановлення педагогічно доцільних взаємовідносин, педагогічною тактовністю.

5. Загальнокультурна складова та толерантність, відображається успішністю педагогічного спілкування та ґрунтується на рівноправному партнерстві, взаємоготовності до порозуміння і взаємоповаги у процесі навчання, спілкування та діяльності, морально-етичній взаємодії (педагог впевнений, відкритий, недирективний, доброзичливий – у ставленні до учнівської молоді виступає в ролі наставника, а у ставленні до колег – у ролі радника).

6. Психологічна і професійна стійкість, відображається педагогічним виявом емоційно-вольової сфери, виразністю і прозорістю почуттів, «сердечністю розуму», емоційною та стресостійкістю, педагогічним оптимізмом тощо.

Відповідно до «Посадової інструкції вожатого дитячого оздоровчого табору» кожен педагог-організатор ЛОТ має *посадові обов'язки* :

1. Чітко дотримується правил внутрішнього розпорядку, вимог щодо охорони життя та здоров'я дітей, режиму дня в таборі.

2. Несе персональну відповідальність за життя і здоров'я дітей свого загону.

3. Здійснює супровід дітей до дитячого табору і назад, відповідно до маршруту прямування (на всьому його протязі) та графіком заїздів, несе відповідальність за життя і здоров'я дітей на маршруті

4. Здійснює педагогічну (виховну) і оздоровчу роботу з дітьми загону відповідно до плану роботи табору.

5. Формулює і здійснює виконання плану роботи загону.

6. Здійснює виконання спортивно-оздоровчих програм табору спільно з вихователем з фізичної культури та медпрацівниками.

7. Відповідає за своєчасне оформлення «Щоденника педагога-організатора» та іншої звітної документації.

8. Цілодобово перебуває з дітьми свого загону й виходить за територію табору лише з дозволу старшого вихователя.

Педагог-організатор має право:

1. Знайомитися з проектами рішень керівництва табору, що стосуються його діяльності. 2. Вносити на розгляд керівництва

пропозиції, щодо покращення діяльності табору і вдосконалення методів роботи. Вносити пропозиції щодо усунення наявних в діяльності табору недоліків.

2. Особисто або за дорученням керівництва, робити запит інформації або документи, необхідні для виконання його посадових обов'язків.

Педагог-організатор несе відповідальність:

1. За невиконання (неналежне виконання) своїх посадових обов'язків, передбачених цією інструкцією, та в межах визначених чинним законодавством України.

2. За дії або бездіяльності, які потягли за собою небезпеку для життя і здоров'я дітей.

3. За порушення морально-етичних норм поведінки, несумісних з перебуванням в дитячому таборі.

4. За завдання матеріальної школи – в межах, визначених чинним цивільним законодавством України.

Питання для самоперевірки:

1. Визначте основні напрямки позашкільної освіти.
2. Розкрийте особливості виховної роботи в літніх оздоровчих таборах.
3. Назвіть основні типи дитячих закладів оздоровлення і відпочинку.
4. Якими особистісними компетенціями, необхідними для роботи в ЛОТ, повинен володіти педагог-організатор?
5. Назвіть посадові обов'язки педагога-організатора.